

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101006/B/2025/36122358762201092

**ÚHRADA ZA DOBÝVACÍ PRIESTOR AKO DAŇ
Z POUŽÍVANIA SLUŽIEB A Z POVOLENIA NA VÝKON
ČINNOSTI**

Bakalárska práca

2025

Gabriela Bobeková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

**ÚHRADA ZA DOBÝVACÍ PRIESTOR AKO DAŇ
Z POUŽÍVANIA TOVAROV A Z POVOLENIA NA
VÝKON ČINNOSTI**

Bakalárska práca

Študijný program: Financie, bankovníctvo a poisťovníctvo
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra financií
Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Kornélia Beličková, PhD.

Bratislava 2025

Gabriela Bobeková

Abstrakt

BOBEKOVÁ, Gabriela: Úhrada za dobývací priestor ako daň z používania tovarov a z povolenia na výkon činnosti. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra financií. – Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Kornélia Beličková, PhD. Bratislava: NHF, 2025, 34 strán.

Bakalárska práca sa zameriava na problematiku ťažby a dobývania vo vybraných štátoch EÚ. Podrobnejšie je skúmaná úhrada za dobývací priestor v krajinách V4. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Cieľom práce je porovnať úpravu úhrady za dobývací priestor v štátoch V4, a to vrátane možností použitia tejto dane. Teoretické východiská skúmajú význam ťažby a dobývania pre hospodárstvo, vymedzujú definíciu banského priestoru a tiež štruktúru nerastných surovín ťažených v štátoch EÚ. Výsledky práce analyzujú úhradu za dobývací priestor v krajinách V4, t. j. v Českej republike, v Maďarsku, Poľsku a na Slovensku. Následne je realizované porovnanie týchto úhrad vo vybraných štátoch a skúmanie ich rozdielov. Na základe výsledkov bakalárskej práce sú zároveň formulované odporúčania spojené s ďalším výberom a využitím dane za dobývací priestor v skúmaných štátoch.

Kľúčové slová: daň, dobývací priestor, dobývanie, ťažba.

Abstract

BOBEKOVÁ, Gabriela: Mining claim fee as a tax on the use of goods and on the permit to perform an activity. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Economics and Finance; Department of Finance. – Supervisor: doc. Ing. Kornélia Beličková, PhD. Bratislava: NHF, 2025, 34 pages.

The bachelor's thesis focuses on the issue of mining and quarrying in selected EU countries. In more detail is examined the mining claim fee in the V4 countries. The thesis is divided into four chapters. The aim of the thesis is to compare the regulation of mining claim fees in the V4 countries, including the possibilities of using this tax. The theoretical basis examines the importance of mining and quarrying for the economy, defines the definition of mining claim and also the structure of minerals mined in the EU countries. The results of the thesis analyse mining claim fees in the V4 countries, i.e. in the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia. Subsequently, a comparison of these fees in selected countries and an examination of their differences are carried out. Based on the results of the bachelor's thesis, recommendations are also formulated related to the further collection and use of the mining claim tax in the studied countries.

Keywords: tax, mining claim, quarrying, mining.

Obsah

Úvod	6
1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	7
1.1 Význam ťažby a dobývania pre hospodárstvo.....	7
1.1.1 Ťažba a dobývanie v členských štátoch EÚ a V4	10
1.2 Charakteristika banského priestoru a zdaňovanie ťažby.....	14
2. Cieľ práce.....	16
3. Metodika práce a metódy skúmania	17
3.1 Charakteristika objektu skúmania.....	17
3.2 Pracovný postup.....	17
3.3 Spôsoby získavania údajov.....	17
3.4 Použité metódy	18
4. Výsledky práce	19
4.1 Česká republika.....	19
4.2 Maďarsko	21
4.3 Poľsko	24
4.4 Slovensko	25
4.5 Diskusia a odporúčania pre prax.....	27
Záver.....	30
Zoznam použitej literatúry.....	32

Zoznam tabuliek a grafov

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Pozitívny efekt ťažobného priemyslu v ekonomike	8
Tabuľka 2 Význam ťažby a dobývania nerastných surovín vo vybraných členských štátoch EÚ.....	11
Tabuľka 3 Vývoj počtu podnikov zaoberajúcich sa ťažbou a dobývaním – štáty V4.....	12
Tabuľka 4 Zamestnanosť v oblasti ťažby a dobývania – štáty V4.....	13
Tabuľka 5 Výnosy dosiahnuté ťažbou a dobývaním – štáty V4 (mil. eur).....	13
Tabuľka 6 Rozdelenie úhrad za dobývací priestor.....	20
Tabuľka 7 Daň za dobývací priestor v SR v rokoch 2020 – 2025 (v tis. eur)	26

Zoznam grafov

Graf 1 Výber poplatkov za ťažbu a dobývanie v Maďarsku (2023 – 2025)	23
--	----

Úvod

Bakalárska práca je zameraná na problematiku úhrad za dobývací priestor v krajinách V4. Ide o úhradu, ktorú je možné charakterizovať ako daň z používania tovarov a z povolenia na výkon činnosti. Cieľom je porovnať úpravu úhrady za dobývací priestor v štátoch V4, a to vrátane možností použitia tejto dane.

Teoretické východiská skúmanej problematiky sú zamerané na ťažbu a dobývanie a ich význam pre hospodárstvo a ekonomiku štátov. Následne je rozpracovaný ťažobný priemysel a jeho význam v EÚ a všeobecné aspekty spojené so zdaňovaním ťažby a dobývania. Zámerom teoretických východísk je identifikovať potenciál, resp. význam ťažobného priemyslu a zároveň upozorniť na ekonomický význam ťažobného priemyslu pre ekonomiku a hospodárstvo štátu.

Výsledky bakalárskej práce pomocou metód analýzy a komparácie identifikujú výber úhrad za dobývací priestor v štátoch V4, t. j. v Českej republike, Maďarsku, Poľsku a na Slovensku. Praktická časť je spracovaná z primárnych prameňov, najmä legislatívy skúmaných štátov pojednávajúcej o dobývacom priestore a úhrady zaň. Na základe analýzy poplatkov a ich využitia v skúmaných krajinách sú následne definované odporúčania pre prax, resp. odporúčania týkajúce sa úhrad a využitia úhrad za dobývací priestor na Slovensku.

1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

V klasickej ekonomickej teórii sa uvádzajú tri základné výrobné faktory, medzi ktoré patrí pôda, práca a kapitál. Primárnym faktorom je pôda, ktorá je neoddeliteľne prepojená aj s prírodnými zdrojmi (Fialová, Fiala, 2006). Medzi prírodné zdroje patria aj nerastné suroviny, ktoré sa získavajú ťažbou a dobývaním.

V prvej kapitole bakalárskej práce sa zameriavame na problematiku ťažobného priemyslu, resp. baníctva s bližším nahliadnutím na ťažobný priemysel EÚ a tiež na všeobecné aspekty zdaňovania ťažobného priemyslu, resp. baníctva. Parciálnym cieľom kapitoly je identifikovať potenciál, resp. význam ťažobného priemyslu a zároveň upozorniť na ekonomický význam ťažobného priemyslu pre ekonomiku a hospodárstvo štátu.

1.1 Význam ťažby a dobývania pre hospodárstvo

Ťažobný, resp. banický priemysel a dobývanie predstavujú ucelený súbor činností nevyhnutných nielen pre samotnú ťažbu, ale aj prieskum a následné spracovanie úžitkových nerastov a prírodných zdrojov. Možnosti rozvoja a tiež celková výkonnosť banského, resp. ťažobného priemyslu je zároveň determinovaná viacerými faktormi, medzi ktoré patrí nielen rozhodovanie jednotlivých aktérov zaoberajúcich sa ťažbou a dobývaním, ale aj vládnymi opatreniami či obmedzeniami ťažby. Celkovo prináša ťažobný priemysel pre spoločnosť množstvo výhod. Banská a ťažobná činnosť podporuje prosperitu spoločnosti a ekonomický rast, t. j. dostatok nerastných surovín v krajine má priamu súvislosť s ekonomickým a sociálnym rozvojom spoločnosti. Ťažobný priemysel a dobývanie, resp. baníctvo majú veľmi dôležitý význam aj v globálnej ekonomike. Hodnota celosvetovej produkcie vyťažených nerastných surovín sa vo všeobecnosti zvyšuje, pričom rast je poháňaný predovšetkým ťažbou v rozvíjajúcich sa štátoch a tiež v krajinách mimo EÚ (India, Čína a pod.). Rast hodnoty produkcie však súvisí aj s rastom cien surovín vybraných komodít (Dorin, Diaconescu, Topor, 2014).

Vo všeobecnosti je možné ťažobný a banský priemysel definovať aj ako základnú platformu pre udržateľnosť rozvoja vybraných krajín. Pavolová, Čulková, Šimková a kol. (2022) uvádzajú, že ťažba nerastných surovín je v týchto štátoch determinujúca pre rozvoj

ostatných sektorov národného hospodárstva. Ťažobný priemysel má pozitívny vplyv aj na zahraničné investície, export, HDP a zamestnanosť (Dorin, Diaconescu, Topor, 2014).

Medzi základné makroekonomické faktory ťažobného priemyslu patria mzdy, zamestnanosť, produktivita práce vyjadrujúca využitie pracovného potenciálu, tempo rastu HDP, import/export nerastných surovín a tiež ekonomická výkonnosť (v kontexte konkurencieschopnosti), ktorá predstavuje jeden z najviac determinujúcich atribútov určujúcich životnú úroveň obyvateľstva (Pavolová, Čulková, Šimková a kol., 2022).

Tabuľka 1 Pozitívny efekt ťažobného priemyslu v ekonomike

Makroekonomický faktor	Význam ťažobného priemyslu
Priame zahraničné investície	60 – 90% podiel na celkových PZI
Export	30 – 60% podiel na celkovom exporte
Podiel na HDP	3 – 10% na celkovom HDP
Tvorba pracovných miest	tvorba 1,5% pracovných miest v ekonomike

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Dorin, Diaconescu a Topor (2014)

Priame zahraničné investície zvyšujú HDP, a to predovšetkým v ekonomikách s nízkymi príjmami. Pre zahraničných investorov predstavuje ťažba veľmi potenciálny sektor aj v prípade, že iné sektory ekonomiky nie sú v rozvíjajúcich sa štátoch atraktívne. Zahraničný investor môže zároveň rozvíjať aj tieto sektory ekonomiky, čím zvyšuje atraktívnosť ťažobného priemyslu aj pre samotný štát. Pozitíva plynúce z priamych zahraničných investícií do ťažobného priemyslu spočívajú aj vo zvýšení úverového ratingu krajiny, v možnosti prístupu k dlhodobému zahraničnému financovaniu a pod. (Pavolová, Čulková, Šimková a kol., 2022). Dorin, Diaconescu a Topor (2014) uvádzajú, že priame zahraničné investície tvoria vo vybraných krajinách 60 – 90% podiel na celkových zahraničných investíciách.

Ťažobný sektor generuje významné zisky, z ktorých má úžitok nielen investor, resp. ťažobná spoločnosť, ale aj štát, v ktorom sa realizuje ťažba. Významný je v uvedenom kontexte export nerastných surovín, ktorý môže vo ekonomikách s dominujúcim ťažobným sektorom dosahovať až 30 – 60% podiel na celkovom exporte (Dorin, Diaconescu, Topor, 2014).

Vo všeobecnosti má ťažobný priemysel len minimálny pozitívny vplyv na HDP konkrétnej ekonomiky. Uvedenú skutočnosť niektoré štúdie zdôvodňujú tým, že ťažba nerastných surovín vo vybraných ložiskách sa síce vyznačuje vysokou investíciou, avšak s neistým výsledkom, resp. s produkciou výstupov s relatívne nízkou pridanou hodnotou (Pavolová, Čulková, Šimková a kol., 2022). Je však potrebné si uvedomiť, že ťažobný priemysel vytvára v ekonomike významné multiplikačné efekty, ktoré sa prejavujú v celkovej ekonomickej aktivite štátu. Ťažobný priemysel si totiž vyžaduje používanie moderných technológií, podieľa sa na podpore zamestnanosti, rozvoji exportu a pod. Dorin, Diaconescu a Topor (2014) v uvedenej súvislosti argumentujú, že dobývanie a ťažba majú pozitívny vplyv aj na HDP ekonomiky, pričom vo vybraných ekonomikách má ťažobný priemysel celkový priamy aj nepriamy podiel na HDP v približnej výške 3 – 10% (Dorin, Diaconescu, Topor, 2014).

Pavolová, Čulková, Šimková a kol. (2022) rozdelili štáty podľa podielu ťažobného priemyslu na HDP na tri skupiny. Ide o ekonomiky s rozvinutým ťažobným priemyslom a dobývaním a súčasne s menej rozvinutými inými odvetviami, krajiny s rozvinutým bankovým sektorom (ťažobným priemyslom) vrátane rozvinutých iných odvetví a krajiny s menej rozvinutou ťažbou a dobývaním a rozvinutými inými odvetviami nadväzujúcimi na ťažbu:

1. Ekonomiky, v ktorých existuje rozvinutý ťažobný priemysel, ale menej rozvinuté iné (podporné) odvetvia sa vyznačujú vysokou úrovňou ťažobného priemyslu naviazaného na bohaté zásoby nerastných surovín. Iné, nadväzujúce odvetvia, napríklad spracovanie samotných surovín, je v týchto štátoch na menej rozvinutej úrovni. Ide napríklad o Irán, Venezuelu (štáty ťažiacie ropu), Botswanu (ťažba zlata) a pod.
2. Ekonomiky s rozvinutým bankovým sektorom vrátane rozvinutých nadväzujúcich odvetví. Ide o štáty, v ktorých ťažobný priemysel tvorí podiel približne 5% na HDP.
3. Ekonomiky, ktoré majú menej rozvinutý ťažobný priemysel, ale iné odvetvia nadväzujúce na ťažbu a dobývanie, sú na rozvinutej úrovni, t. j. vytvárajú vysokú pridanú hodnotu. Ťažba surovín v týchto štátoch na HDP tvorí podiel menej ako 1%. Ide napríklad o Švajčiarsko (Pavolová, Čulková, Šimková a kol., 2022) a tiež Slovensko, kde podľa Štátneho geologického ústavu Dionýza Štúra (2014) tvorí ťažba nerastných surovín na HDP približne 0,45% podiel. Aj napriek nízkemu

podielu na tvorbe HDP predstavujú nerastné suroviny pre Slovensku významný exportný artikel.

Dorin, Diaconescu a Topor (2014) uvádzajú, že ťažobný priemysel sa podieľa aj na tvorbe nových pracovných miest, ktoré v ekonomike spravidla vytvoria nadnárodné ťažobné spoločnosti v rámci svojej investície. Podniky zároveň ponúkajú spravidla aj vyššie mzdy, než je priemer národného hospodárstva. Počet takto novovytvorených pracovných miest je však v ekonomike nízky. Na druhej strane však ťažobný priemysel môže vytvoriť pracovné miesta aj nepriamo, a to v rámci dodávateľských reťazcov. Multiplikačný efekt ťažobného priemyslu tak môže byť v konečnom dôsledku veľmi prínosný aj v oblasti tvorby pracovných miest, a to predovšetkým v regiónoch s dominujúcim ťažobným sektorom.

Vyvodzujeme záver, že ťažobný priemysel a dobývanie majú množstvo výhod pre ekonomiku. Aj napriek tomu je však potrebné si uvedomiť, že banský priemysel a ťažba negatívne pôsobia na trvalú udržateľnosť územia. Ťažobný priemysel má tendenciu vplývať negatívne na životné prostredie. Ďalšou nevýhodou je to, že ťažba a priemysel vytvárajú sociálno-ekonomické rozdiely v spoločnosti. Problematickým aspektom je aj postupné znižovanie ťažby spojené s vyčerpaním zdrojov, nevhodná poloha ťažby, ktorá môže mať za následok ďalšie problémy v spoločnosti (napríklad úbytok pitnej vody v oblasti ťažby) a tiež tlak občianskej spoločnosti na zákaz ťažby v určitých lokalitách (Dorin, Diaconescu, Topor, 2014). Problémom ťažobného priemyslu je aj bezpečnosť práce a tiež technické podmienky, v rámci ktorých je ťažba realizovaná. Ťažobný priemysel je však nevyhnutné posudzovať z viacerých hľadísk. Nejde výhradne o ekonomické či environmentálne hľadisko, ale aj potenciál regionálnej prosperity a presah ťažobného priemyslu do ďalších odvetví.

1.1.1 Ťažba a dobývanie v členských štátoch EÚ a V4

Pre EÚ majú význam viaceré nerastné suroviny, ktoré sa ťažia v členských štátoch. Významné v členských štátoch sú ložiská ropy a zemného plynu (Holandsko, Nemecko), hnedého a čierneho uhlia (Česká republika, Slovinsko, Švédsko, Nemecko, Belgicko, Francúzsko), magnezitu (Rakúsko, Grécko), bauxitu (Maďarsko, Rumunsko, Francúzsko, Grécko), olova (Poľsko, Švédsko, Bulharsko, Belgicko), zinku (Poľsko), lignitu (Slovinsko), medi (Poľsko, Švédsko, Portugalsko, Fínsko, Belgicko), draselnej a

kamennej soli (Holandsko, Nemecko, Francúzsko, Portugalsko, Poľsko), mangánu (Maďarsko, Bulharsko, Rumunsko), volfrámu (Rakúsko, Švédsko, Portugalsko), žuly (Dánsko), kameňa (Švédsko), jantáru (Litva), mramoru (Portugalsko, Taliansko). Význam ťažby a dobývania vybraných surovín vo vybraných členských štátoch je spracovaný v Tabuľke 2.

Tabuľka 2 Význam ťažby a dobývania nerastných surovín vo vybraných členských štátoch EÚ

Členský štát EÚ	Zameranie ťažby a dobývania
Belgicko	olovo, čierne a hnedé uhlie, meď
Bulharsko	olovo, mangán
Česká republika	čierne a hnedé uhlie
Dánsko	žula
Francúzsko	bauxit, čierne a hnedé uhlie, soľ
Grécko	magnezit, bauxit
Holandsko	ropa a zemný plyn, kamenná soľ
Litva	jantár
Maďarsko	bauxit, mangán
Nemecko	ropa, zemný plyn, čierne a hnedé uhlie, draselná soľ
Poľsko	olovo, zinok, meď, kamenná soľ
Portugalsko	meď, soľ, volfrám, mramor
Rakúsko	magnezit, volfrám
Rumunsko	bauxit, mangán
Slovensko	antimón, slúda, volfrám, kamenná soľ, magnezit
Slovinsko	čierne a hnedé uhlie
Švédsko	olovo, čierne a hnedé uhlie, meď, volfrám, kameň
Taliansko	mramor

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Jonek-Kowalska, Wolniak, Marinina a kol. (2022) a podľa Štátneho geologického ústavu Dionýza Štúra (2014)

V členských štátoch EÚ pôsobí podľa Eurostatu (2024a) približne 17 000 podnikov, ktoré sa zameriavajú na ťažbu a dobývanie. Od roku 2021 sa počet týchto

podnikov v štátoch EÚ znížil o 131. Zatiaľ, čo v roku 2021 pôsobilo v členských štátoch EÚ 17 102 podnikov zaoberajúcich sa ťažbou a dobývaním, v roku 2022 išlo o 17 033 podnikov a v roku 2023 o 16 971 podnikov (Tabuľka 3). Viac ako 1 000 podnikov pôsobilo v roku 2023 v Poľsku (2 390 podnikov), Taliansku (1 605 podnikov), Španielsku (1 592 podnikov), Nemecku (1 562 podnikov), Rumunsku (1 298 podnikov) a vo Fínsku (1 131 podnikov). V Českej republike pôsobilo 490 podnikov, v Maďarsku 382 a na Slovensku 330 podnikov zaoberajúcich sa ťažbou a dobývaním (Eurostat, 2024b).

Tabuľka 3 Vývoj počtu podnikov zaoberajúcich sa ťažbou a dobývaním – štáty V4

Štát/rok	2021	2022	2023
Česká republika	481	479	490
Maďarsko	389	386	382
Poľsko	2 490	2 435	2 390
Slovensko	277	294	330
EÚ-27	17 102	17 033	16 971

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Eurostat (2024b)

Rovnako ako počet podnikov poklesol podľa údajov Eurostat (2024a) od roku 2021 v členských štátoch EÚ aj počet osôb zamestnaných v sektore ťažby a dobývania (Tabuľka 4). Zatiaľ, čo v roku 2021 išlo kumulatívne o 378 000 zamestnancov, v roku 2022 sa ich počet znížil o 7 000, t. j. na 371 000 osôb zamestnaných v ťažobnom priemysle. V roku 2023 pôsobilo v oblasti ťažby a dobývania 377 179 osôb. Najviac osôb je zamestnaných v Poľsku (147 303 zamestnancov), Nemecku (38 394 zamestnancov), Rumunsku (26 801 zamestnancov), v Českej republike (18 814 zamestnancov) a v Bulharsku (18 784 zamestnancov). Najviac zamestnancov pracovalo na ťažbe uhlia, kde pôsobilo viac ako 40% všetkých pracovníkov zo sektoru ťažby a dobývania a na ťažbe lignitu (takmer 30% všetkých zamestnancov). Zamestnanosť v oblasti ťažby a dobývania v krajinách V4 je spracovaná v Tabuľke 4.

Tabuľka 4 Zamestnanosť v oblasti ťažby a dobývania – štáty V4

Štát/rok	2021	2022	2023
Česká republika	19 687	18 949	18 814
Maďarsko	3 929	3 492	3 597
Poľsko	146 006	142 289	147 303
Slovensko	5 137	4 811	4 645
EÚ-27	378 000	371 000	377 179

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Eurostat (2024b)

Celkové výnosy v oblasti ťažby a dobývania dosiahli v členských štátoch EÚ v roku 2021 hodnotu 101 789,60 mil. eur. V roku 2022 sa hodnota výnosov dosiahnutých ťažbou a dobývaním zvýšila o viac ako 70% na 173 566,19 mil. eur. Zvýšenie výnosov z ťažby a dobývania bolo determinované predovšetkým zvýšením cien produktov ťažobného sektora, ktoré nastalo v dôsledku ustupujúcej pandémie COVID-19 a zároveň v dôsledku ruskej invázie na územie Ukrajiny. V roku 2023 sa ceny komodít získavaných ťažbou a dobývaním znížili. Výnosy z ťažby a dobývania v členských štátoch EÚ-27 dosiahli kumulatívnu hodnotu 126 480,48 mil. eur, pričom najväčší podiel na výnosoch dosiahla produkcia ropy a zemného plynu (58,2% v roku 2022). Ťažba kovových rúd tvorila v roku 2022 na celkových výnosoch takmer 10% podiel a ťažba uhlia a lignitu dosiahla podiel 6,7%. Najväčšie výnosy z ťažby v roku 2023 dosiahli: Holandsko (33 752,88 mil. eur), Poľsko (19 686,14 mil. eur), Nemecko (18 952,04 mil. eur), Taliansko (8 635,76 mil. eur) a Česká republika (5 491,51 mil. eur) (Eurostat, 2024). Výnosy dosiahnuté z ťažby a dobývania v štátoch V4 sú spracované v Tabuľke 5.

Tabuľka 5 Výnosy dosiahnuté ťažbou a dobývaním – štáty V4 (mil. eur)

Štát/rok	2021	2022	2023
Česká republika	5 430,50	11 702,53	5 491,51
Maďarsko	888,15	1 406,86	902,73
Poľsko	14 025,88	18 463,68	19 686,14
Slovensko	384,97	418,10	499,50
EÚ-27	101 789,60	173 566,19	126 480,48

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Eurostat (2024b)

1.2 Charakteristika banského priestoru a zdaňovanie ťažby

Ťažba a dobývanie nerastov sa realizujú v tzv. dobývacom priestore (*mining claim*). Podľa Slovníka environmentálnej terminológie je dobývací priestor definovaný ako „*priestor, na ktorom má organizácia s banským oprávnením právo na dobývanie výhradného ložiska a na nakladanie s vydobytým nerastom*“ (Slovenská agentúra životného prostredia, 2024). Ďalšie spresnenie dobývacieho priestoru je uvedené v § 25 Zákona č. 44/1988 Z. z. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon). Dobývací priestor podľa uvedeného zákona zahŕňa jedno, resp. viaceré výhradné ložiská, prípadne len časť výhradného ložiska určitého nerastu alebo skupiny nerastov. Dobývací priestor sa v súvislosti s identifikáciou ložiska určuje na základe výsledkov prieskumu ložiska, a to podľa uloženia, rozsahu, hrúbky a tvaru, a tiež s ohľadom na potenciálne existujúce zásoby a pomery tak, aby bolo ložisko nerastu, resp. nerastov racionálne vydobyté. Pri identifikácii dobývacieho priestoru sa berie do úvahy aj chránené ložiskové územie, pričom sa prihliada aj na dobývanie susedných ložísk a celkový vplyv dobývania. Hranice priestoru sa na povrchu určujú uzatvoreným geometrickým obrazcom s priamymi stranami. Obvodný banský úrad zároveň môže nariadiť vytýčenie hraníc dobývacieho priestoru hraničnými značkami, a to tak na povrchu, ako aj v banských dielach. Vznik, zmena a zrušenie dobývacieho priestoru je v kompetencii obvodného banského úradu. Podkladom pre rozhodnutie je vyjadrenie miestne príslušného orgánu ochrany prírody a tiež záväzná stanoviska určeného stavebného úradu.

V súlade s § 32a banského zákona platného na území Slovenskej republiky sú organizácie za dobývacie priestory povinné do štátneho rozpočtu platiť úhradu. Dorin, Diaconescu a Topor (2014) v súvislosti s úhradami za ťažbu a dobývanie uvádzajú, že dane a poplatky môžu pre štát predstavovať významný zdroj fiškálnych príjmov. Medzi štátmi však existujú významné rozdiely, a to nielen v oblasti výšky vybraných daní, ale aj v kontexte ich prerozdelenia na štátnu, krajskú (federálnu) alebo miestnu úroveň. Príjem štátu z ťažby a dobývania je zároveň potrebné vnímať ako dlhodobý proces, pričom celkový efekt ťažby na verejný rozpočet sa prejavuje približne po 7 až 8 rokoch od započatia ťažby v dobývacom priestore (Dorin, Diaconescu, Topor, 2014).

Vo všeobecnosti môže mať podoba úhrady za dobývací priestor podobu dane alebo poplatku. Daň je v uvedenom kontexte možné charakterizovať ako fiškálny vzťah, ktorý existuje medzi platiteľom dane a inštitúciou, ktorá získa zaplatenú daň do verejného rozpočtu (Medved', Nemeč a kol., 2011; Beličková, Belkovicsová, Skýpalová, 2021).

Inštitúciou je v prípade úhrady dane štát (prostredníctvom daňového úradu) alebo obec (prostredníctvom úhrady miestne príslušnému obecnému úradu). Daň zároveň predstavuje nástroj slúžiaci na prerozdelenie získaného príjmu (Jankovská, Majtánová, Peterka a kol., 2012). Z pohľadu práva je daň definovaná ako platba, ktorá sa vyznačuje legislatívnym ukotvením, povinnosťou úhrady, neúčelovosťou a tým, že smeruje do verejného (štátneho, obecného) rozpočtu. Môže sa platiť buď v opakujúcich sa intervaloch (miestne dane, daň z príjmov), alebo ako jednorazová, nepravidelná platba (daň z dedičstva, daň z výhry a pod.). Situácie, pri ktorých sa daň platí nepravidelne, sú definované v legislatíve (Červená, Vartašová, 2021).

Poplatok má síce viaceré atribúty identické ako daň, avšak od dane sa odlišuje. Babčák (2022) uvádza, že najviac odlišujúcim znakom poplatku od dane je reciprocita, resp. ekvivalentnosť. To znamená, že poplatok sa na rozdiel od dane vyberá v súvislosti s realizáciou konkrétneho úkonu realizovaného na žiadosť platiteľa poplatku (napríklad poplatky za vydanie povolení, cestovných dokladov a pod.). Alternatívne je možné poplatky vyberať aj na základe zrealizovaných služieb vykonávaných v prospech platiteľa poplatku (poplatok za komunálne a drobné stavebné odpady a pod.). Na rozdiel od uhradenej dane tak pri poplatkoch v konečnom dôsledku existuje očakávanie určitého protiplnenia. Poplatky majú zároveň charakter jednorazových, príležitostných platieb. Hradené môžu byť zároveň iným inštitúciám, ktoré sú však taktiež napojené na verejný rozpočet. Ide napríklad o okresný úrad, banský úrad, stavebný úrad a pod. (Maaytová, Ochrana, Pavel a kol., 2015).

2. Cieľ práce

Cieľom bakalárskej práce bolo porovnať úpravu úhrady za dobývací priestor v štátoch V4, a to vrátane možností použitia tejto dane. Uvedený cieľ bol rozpracovaný do čiastkových cieľov, ktoré sme sformulovali pre teoretické východiská a praktickú časť.

V teoretických východiskách práce bolo cieľom identifikovať potenciál, resp. význam ťažobného priemyslu a zároveň upozorniť na ekonomický význam ťažobného priemyslu pre ekonomiku a hospodárstvo štátu.

Cieľom praktickej časti bakalárskej práce bolo identifikovať úhradu za dobývací priestor v krajinách V4 (Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovensko) a možnosti prerozdelenia, resp. využitia tejto úhrady.

3. Metodika práce a metody skúmania

V tejto časti bakalárskej práce definujeme objekt skúmania, pracovné postupy, spôsoby získavania údajov, zdroje dát a metódy, ktoré sme použili pri písaní bakalárskej práce.

3.1 Charakteristika objektu skúmania

Objektom skúmania bakalárskej práce je daň za dobývací priestor v krajinách V4. V rámci objektu skúmania sa zameriavame na výšku tejto dane, spôsob jej výpočtu a tiež využiteľnosť v rámci verejných rozpočtov.

3.2 Pracovný postup

Na dosiahnutie cieľa práce a tiež čiastkových cieľov, ktoré sme sformulovali v druhej kapitole práce, sme navrhli nasledovný pracovný postup, ktorý sme využili pri spracovaní bakalárskej práce. V prvom kroku bola vypracovaná rešerš odbornej literatúry zameranej na skúmanú problematiku, a to vrátane legislatívy týkajúcej sa určenia, výberu, výpočtu a využitia dane za dobývací priestor. Následne sme začali so štúdiom literatúry a realizáciou teoretických východísk skúmanej problematiky. Po spracovaní teoretickej časti sme konkretizovali pracovné ciele a navrhli metodiku práce vrátane použitých metód. Na základe odbornej literatúry a štúdia legislatívy sme spracovali empirickú časť. Vyvodili sme závery a navrhli odporúčania týkajúce sa efektívneho využitia dane za dobývací priestor.

3.3 Spôsoby získavania údajov

Dáta do bakalárskej práce sme získavali predovšetkým z odbornej literatúry týkajúcej sa problematiky dane za dobývací priestor. Výber vhodnej literatúry nevyhnutnej pre spracovanie skúmanej problematiky však predstavoval jeden z problémov spojených so spracovaním témy, keďže na problematiku dane za dobývací priestor je zameraná len malá časť odbornej literatúry v tuzemsku aj v zahraničí.

Z uvedeného dôvodu bolo potrebné analyzovať nielen odborné (akademické) zdroje, ale aj primárne pramene, medzi ktoré patrila legislatíva jednotlivých štátov.

Pramene, ktoré zahŕňali najmä monografie, články v odborných periodikách či články zo zborníkov, sme využívali v teoretických východiskách práce. Čerpali sme predovšetkým z monografií, ktoré skúmanú problematiku zachytávali z pohľadu daní a daňového práva (napríklad Babčák, 2022; Červená, Vartašová, 2021) vrátane verejných financií (Maaytová, Ochrana, Pavel a kol., 2015). Využívali sme však aj zdroje zamerané na problematiku ťažby a jej významu pre štáty (Dorin, Dianocescu, Topor, 2014; Jonek-Kowalska, Wolniak, Marinina, 2022).

V empirickej časti bakalárskej práce sme sa zamerali na problematiku dane za dobývací priestor v krajinách V4. Dáta do tejto časti sme čerpali predovšetkým z národných legislatív jednotlivých štátov (Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovensko) a tiež inštitúcií, v ktorých správe je problematika výberu úhrad, resp. daní za ťažbu a dobývanie. Zatiaľ, čo v niektorých štátoch ide o špecializované banké úrady (napríklad Slovensko), v iných krajinách majú zodpovednosť za výber a úhradu poplatku všeobecné inštitúcie (napríklad Maďarsko).

3.4 Použité metódy

Pri spracovaní bakalárskej práce sme využívali predovšetkým metódu deskripcie, analýzy, dedukcie, komparácie a syntézy. Deskriptívnu metódu sme využili pri spracovaní teoretických východísk, kde sme charakterizovali význam ťažby a dobývania pre hospodárstvo štátu, banký priestor a načrtli sme aj problematiku zdaňovania ťažby. Analytická metóda vrátane štúdia legislatívy jednotlivých štátov V4 bola využitá v empirickej časti práce, kde sme sa zamerali na problematiku zdaňovania dobývacieho priestoru vo vybraných štátoch. V empirickej časti bakalárskej práce bola využitá aj metóda komparácie, t. j. vzájomného porovnania výšky dane za dobývací priestor, jej určenia a možného využitia.

Metódy dedukcie a syntézy boli využité v závere práce, kde sme získané poznatky týkajúce sa skúmanej problematiky zosumarizovali, zovšeobecnila a následne vyvodili aj odporúčania pre ďalšiu prax vývoja dane za dobývací priestor.

4. Výsledky práce

V tejto časti bakalárskej práce sa zameriavame na problematiku dane za dobývací priestor v krajinách V4, t. j. v Maďarsku, Českej republike, Poľsku a na Slovensku. Zaujímá nás predovšetkým výška tejto úhrady a tiež spôsob jej využitia v prospech spoločnosti. Cieľom praktickej časti bakalárskej práce bolo identifikovať úhradu za dobývací priestor v krajinách V4 (Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovensko) a možnosti prerozdelenia, resp. využitia tejto úhrady.

4.1 Česká republika

V Českej republike upravuje problematiku daní za dobývací priestor Zákon č. 44/1988 Sb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon). Úhrady sú špecifikované v samostatnej, VIII. časti zákona. Za poplatníka úhrady sa podľa zákona považuje organizácia, ktorá má v držbe dobývací priestor. Úhrady sa platia za dobývací priestor a tiež za vyťažené nerastné suroviny.

Podľa § 33c uvedeného zákona predstavuje základ úhrady plocha dobývacieho priestoru, ktorá je vymedzená na povrchu. Plocha je vymedzená v hektároch. Základná sadzba za jeden hektár ťažobnej plochy je vymedzená sadzbou 300 Kč, resp. 12,25 eur/ha. V prípade, že je v dobývacom priestore umožnené organizácii, ktorá má tento priestor v držbe, príprava, otvorenie a dobývanie výhradného ložiska, je sadzba úhrady stanovená ako 5-násobok základnej sadzby, t. j. 1500 Kč. Úhrada sa platí jedenkrát ročne, a to do rozpočtu obce, na ktorej území sa daný dobývací priestor nachádza. V prípade, že sa dobývací priestor nachádza na viacerých územiach obcí, rozdelí sa získaný výnos jednotlivým obciam pomerom podľa konkrétnych častí dobývacieho priestoru.

Predmetom úhrady za vyťažené nerasty sú podľa § 33i Zákona č. 44/1988 Sb. o ochrane a využití nerastného bohatstva vyťažené nerasty, ktorými sú pre účely zákona:

- a) nerasty, pre ktoré bol stanovený dobývací priestor a ktoré boli v tomto priestore vydobyté na základe povolenia,
- b) vyhradené nerasty, ktoré boli získané pri realizácii ložiskového prieskumu (na stanovenom prieskumnom území),

- c) vyhradené nerasty, ktoré boli získané neoprávneným dobývaním ložiska, resp. neoprávneným prieskumom ložiska.

Sadzba úhrady za vydobyté nerasty pre jednotlivé čiastkové základy úhrad je stanovená najviac ako 10%-ný podiel, ktorý zodpovedá referenčnej cene za jednotku množstva vydobytých nerastov. Sadzby úhrad pre jednotlivé čiastkové úhrady sú stanovené samostatným vládnym nariadením. Výška úhrady sa zaokrúhľuje na celé stovky českých korún, a to smerom nahor. Pre rok 2025 bolo v platnosti Nariadenie vlády č. 354/2023 Sb., ktorým sa ustanovujú sadzby úhrad z vydobytých nerastov. Sadzby boli stanovené v prílohe 1 uvedeného nariadenia, a to za rôzne jednotky objemu (m³) a hmotnosti (kg, tony), a to v závislosti od konkrétneho nerastu alebo skupiny nerastov.

Úhrady za dobývací priestor sú rozdelené medzi rozpočet štátu, kraj a obec. Najvyšší podiel na úhradách pripadá do štátneho rozpočtu Českej republiky, ktorá získava 50% všetkých úhrad. 40% úhrad získavajú do svojich rozpočtov obce, na ktorých sa realizovalo dobývanie nerastných surovín. Zvyšných 10% úhrad je príjmom rozpočtu kraja. Špecificky sa rozdeľujú úhrady za dobývanie hnedého uhlia povrchovým spôsobom a tiež uhlia dobývaného hlbinným spôsobom, ropy alebo zemného plynu. V prípade ťažby hnedého uhlia získava do svojho rozpočtu 40% úhrady obec, 40% štát a 20% kraj. V prípade uhlia dobývaného hlbinným spôsobom, ropy alebo zemného plynu získava najväčší podiel taktiež obec, a to 64% z úhrady. 21% z úhrady plynie do rozpočtu kraja a zvyšných 15% do rozpočtu štátu (Tabuľka 6). Správu úhrad vykonáva obvodný banský úrad, ktorý spadá pod Štátnu banskú správu Českej republiky.

Tabuľka 6 Rozdelenie úhrad za dobývací priestor

Typ/rozdelenie	Štátny rozpočet	Rozpočet obce	Rozpočet kraja
hnedé uhlie	40%	40%	10%
uhlie, ropa, plyn	15%	64%	21%
ostatné nerasty	50%	40%	10%

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Zákona č. 44/1988 Sb. o ochrane a využití nerastného bohatstva

Časť výnosu zinkasovanej úhrady je nevyhnutné použiť účelovo. Zákon č. 44/1988 Sb. o ochrane a využití nerastného bohatstva určuje, že 28% výnosu z daní za

dobývací priestor, ktoré plynú do štátneho rozpočtu, je potrebné použiť výlučne na odstránenie škôd zapríčinených dobývaním ložísk, na zabezpečenie a likvidáciu opustených baníckych diel alebo k sanácii, revitalizácii alebo rekultivácii pozemkov nachádzajúcich sa vo vlastníctve štátu. Ďalších 12% zo získaných úhrad štátneho rozpočtu je možné využiť výlučne na nasledovné činnosti: zisťovanie, evidencia, zabezpečovanie a likvidácia starých banských diel, zabezpečenie výkonu štátnej geologickej služby, podporu realizovanej štátnej surovinovej politiky, riešenie problematiky ťažobných odpadov. Časť výnosu úhrady, ktorú do svojho rozpočtu získa kraj, je možné využiť výhradne na odstránenie priamych alebo nepriamych škôd, ktoré boli zapríčinené v dôsledku dobývania ložísk, na revitalizáciu pozemkov a tiež na zvýšenie kvality života občanov.

Ministerstvo financií Českej republiky (2025) neuvádza konkrétne údaje o výbere úhrad za dobývací priestor. Tieto dane sú súčasťou ostatných daňových príjmov štátneho rozpočtu.

4.2 Maďarsko

V Maďarsku je ťažba nerastných surovín vrátane úhrady za ťažbu a dobývanie upravená primárne v Zákone XLVIII z roku 1993 o baníctve (*1993. évi XLVIII. törvény a bányászatról*). Podľa § 3 ods. 1 uvedeného zákona sú všetky nerastné zdroje vrátane geotermálnej energie vo vlastníctve štátu, a to v mieste ich prirodzeného výskytu. Vyťaženie nerastných surovín, uhl'ovodíkov a tiež geotermálnej energie je možné prostredníctvom banského dodávateľa (resp. ťažobnej spoločnosti), pričom do majetku ťažobnej spoločnosti sa vyťažené nerasty dostávajú po ich vyťažení. Geotermálna energia, ktorá sa v Maďarsku vyťaží na energetické účely, sa majetkom ťažobnej spoločnosti stáva po jej využití (*Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, 2025*).

Na ťažbu geotermálnej energie, nerastných surovín a tiež uhl'ovodíkov sa vzťahuje banský poplatok (maď. *Bányajáradék*). Podľa § 20 ods. 3 písm. b) zákona o baníctve sa tento poplatok určuje na základe hodnoty, ktorá bola vytvorená z množstva nerastných surovín vyťažených na základe úradného povolenia. Hodnota poplatku je podľa zákona nasledovná (*1993. évi XLVIII. törvény a bányászatról*):

- a) 5% v prípade nekovových nerastných surovín získaných povrchovou ťažbou (s výnimkou energetických zdrojov); spravidla ide o stavebné suroviny,
- b) 2% v prípade ťažby ostatných nerastných surovín a rúd, ktoré sú získané povrchovou alebo hĺbkovou ťažbou,
- c) 0% v prípade ťažby uhlia.

Výška poplatku 2% je určená v prípade geotermálnej energie, pričom je potrebné brať do úvahy hodnotu energie vyjadrenú v gigajouloch (GJ). Poplatok za využitie geotermálnej energie sa v Maďarsku neplatí vo viacerých špecifických prípadoch, napríklad ak teplota energie nedosiahne teplotu 30°C, ak bola geotermálna energia využitá na liečebné účely (balneoterapia), prípadne ak je využitie vytťaženej geotermálnej energie nižšie ako 50% (1993. évi XLVIII. törvény a bányászatról).

Najvyššie poplatky (určené percentuálnou sadzbou) sa v Maďarsku platia z ťažby uhlíkovodíkov, t. j. z ropy a zemného plynu. Sadzby sú určené v rozmedzí 12 – 30%, pričom na určenie sadzby poplatku má vplyv predovšetkým ročné množstvo vytťaženej zemného plynu alebo ropy, trhovú cenu ropy a zemného plynu na svetových burzách, začiatok ťažby na konkrétnom poli (pre polia, resp. vrty, na ktorých sa začala ťažba realizovať pred 1. januárom 2008 je sadzba 16%) a tiež chemické zloženie ropy alebo zemného plynu. Znížená sadzba (vo výške 8%) sa vzťahuje napríklad na ťažbu zemného plynu, v ktorom podiel nehorľavých zložiek presahuje 30%. Najnižšie sadzby sa vzťahujú na ťažbu uhlíkovodíkov nekonvenčného pôvodu, ktoré je možné získať špeciálnymi ťažobnými procesmi. Ide o sadzbu 2%. V prípade, že ťažobná spoločnosť ťaží ropu alebo zemný plyn vylepšenými ťažobnými metódami, je sadzba ťažobných poplatkov 0%.

Poplatky určené percentuálnou výškou sa okrem ťažby pevných nerastov, uhlíkovodíkov a využitia geotermálnej energie odvádzajú do verejného rozpočtu aj za vybrané činnosti, ktoré ťažobná spoločnosť vykonáva na základe rôznych iných vydaných povolení (napríklad výkon vodného práva a pod.).

Základný vzorec na výpočet poplatku za ťažbu sa vypočíta ako súčin vytťaženej množstva, sadzby ťažobného poplatku a špecifickej hodnoty určenej v dekrete vlády č. 54/2008 (*Korm. rendelet az ásványi nyersanyagok és a geotermikus energia fajlagos értékének, valamint az értékszámítás módjának meghatározásáról*). Pri každom neraste je špecifikovaná konkrétna hodnota (v maďarských forintoch), ktorú je potrebné zo strany ťažobnej spoločnosti uhradiť, a to za každý 1 m³ vytťaženej nerastu. Výnimky existujú

v prípade kovov, kde je množstvo určené v kilogramoch a v prípade termálnej energie, ktorá je vyjadrená v GJ.

Povinnosť platiť poplatky za ťažbu je v Maďarsku určená mesačne v prípade uhl'ovodíkov (ropa a zemný plyn) a v prípade ostatných nerastných surovín alebo geotermálnej energie štvrťročne. Ťažobná spoločnosť v uvedených termínoch predkladá miestne príslušnému banskému úradu vyhlásenie o vyt'azenom množstve nerastných surovín, pričom uvedené vyhlásenie je potrebné predložiť aj v prípade, že v konkrétnom období nevznikla podniku povinnosť platiť poplatok za ťažbu (Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, 2025).

Definovaný je ďalší poplatok, ktorý sú povinné platiť v Maďarsku podniky zaoberajúce sa ťažbou, spracovaním alebo výrobou nerastných surovín alebo produktov, ktoré slúžia ako stavebné materiály. Ide o tzv. doplnkový banský príspevok, ktorý je určený pre vybrané podniky.

Výber a celková správa úhrady za ťažbu a dobývanie je v Maďarsku v kompetencii banského dozoru, ktorý je súčasťou úradu pre dohľad nad regulovanými činnosťami (maď. Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága). Výber v rokoch 2023 – 2024 a plán na rok 2025 je spracovaný v Grafe 1.

Graf 1 Výber poplatkov za ťažbu a dobývanie v Maďarsku (2023 – 2025)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Állami Számvevőszék 2024)

Z pohľadu celkovej výšky štátneho rozpočtu Maďarska predstavuje výber poplatkov za ťažbu významný nástroj financovania aktivít štátu. Napríklad v roku 2023 tvorili tieto poplatky podiel 8,53% na celkových príjmoch štátneho rozpočtu, ktoré dosiahli celkovú výšku 2 834,3 mld. HUF. Podľa analýzy štátneho rozpočtu dosiahla hodnota vybraných banských poplatkov v Maďarsku v roku 2023 výšku 241,9 mld. HUF (cca 604,75 mil. eur), v roku 2024 išlo o hodnotu 192 mld. HUF (cca 480 mil. eur). Pre rok 2025 sa počíta s výškou výberu 129 mld. HUF (cca 322,5 mil. eur), čo je zároveň o 15,6 mld. HUF viac, ako bol plánovaný výber. Dôvodom odchýlky je plánovaná zmena legislatívy, ktorá má zmeniť výšku licenčných poplatkov za ťažbu ropy a zemného plynu v ich vzťahu na burzovú cenu (Állami Számvevöszék, 2024).

4.3 Poľsko

V Poľsku hradia ťažobné spoločnosti viaceré dane a poplatky. V súlade s čl. 133 geologického a banského práva, ktoré je platné na území Poľska, sa platí koncesia, t. j. jednorazový poplatok v prípade, že ťažobná spoločnosť má záujem o vyhládavanie alebo prieskum konkrétnej lokality, v ktorej má záujem ťažiť nerasty. Sadzba poplatku je pre rok 2025 stanovená nasledovne:

- a) čierne uhlie a uránové rudy – platba za prieskum ložísk nerastných surovín 673,09 zlotých za 1 km²,
- b) za prieskum ložísk hnedého uhlia je sadzba určená sumou 269,27 zlotých za 1 km²,
- c) za ostatné nerasty, ktorých ložiská sú banským majetkom, sa platí sadzba vo výške 134,67 zlotých za každý (aj načatý) 1 km².

Ťažobná spoločnosť, ktorá v Poľsku získa koncesiu na ťažbu, následne platí poplatok za ťažbu konkrétnych nerastov a tiež za dobývací priestor. Poplatok za ťažbu je určený ako súčin sadzby a množstva nerastu, ktoré bolo vyťažené v účtovnom období. Konkrétne sadzby sú definované v prílohovej časti geologického a banského zákona. Zúčtovacie obdobie za ťažbu je zákonom určené polročne, pričom inkasovaný poplatok sa rozpočíta medzi Národný fond ochrany životného prostredia, ktorý od ťažobnej spoločnosti vyberá 40% poplatku a medzi samosprávu (mestský fond), ktorá inkasuje zostávajúcich 60% úhrady ťažobnej spoločnosti.

Špecifickom v Poľsku je oproti ostatným skúmaným štátom samostatná daň z ťažby vybraných nerastov, a to medi a striebra. Predmetom zdanenia je hmotnosť vyťaženej medi a striebra, ktoré sú obsiahnuté v rude, resp. v koncentráte v prípade, že vyťažená ruda nie je ďalej spracovaná na koncentrát. Sadzba dane je stanovená nasledovným vzorcom (Prawo geologiczne i horniczne, 2015):

1. V prípade, že priemerná cena za 1 tonu nerastnej suroviny nepresiahne 15 000 zlotých za 1 tonu, sadzba dane sa vypočíta ako 0,44-násobok rozdielu priemernej ceny komodity znížený o 12 000 zlotých. Sadzba v tomto prípade nemôže byť nižšia ako 0,5% priemernej ceny suroviny.
2. V prípade, že by priemerná cena komodity (medi) presiahla 15 000 zlotých za 1 tonu, vypočíta sa daň ako súčet 0,033-násobku priemernej ceny komodity a 0,001-násobku priemernej ceny medi.

Ďalším špecifikom dobývacieho priemyslu v Poľsku je aj povinnosť organizácie realizujúcej ťažbu zriadiť fond likvidácie ťažobného podniku. To znamená, že podnik je povinný zriadiť si účet v banke, na ktorý následne smeruje finančné zdroje. Výška poplatku sa líši od viacerých atribútov. Napríklad v prípade povrchovej ťažby sa fond tvorí minimálne vo výške 10% splatného servisného poplatku. Pokiaľ je ťažba realizovaná pod zemou, tvorí sa fond vo výške minimálne 3% z odpisov. Finančné zdroje fondu môže podnik využiť výhradne na špecifické aktivity, medzi ktoré patrí napríklad likvidácia a sanácia ložiska, rekultivácia banského závodu a pod. (Ptak, Kasztelewicz, 2014).

4.4 Slovensko

Na Slovensku platia v rámci problematiky ťažby a dobývania identické podmienky ako v prípade Českej republiky či Maďarska. To znamená, že úhrady sa realizujú za dobývací priestor a tiež za vyťažené nerasty. Najviac podobná je však slovenskej právnej úprave práve česká legislatíva, a to aj z dôvodu, že pred rokom 1993 platil v Československu rovnaký zákon (č. 40/1988). Ide o zákon, ktorý je v Českej republike aj na Slovensku v znení neskorších zákonov platný aj v súčasnosti.

Problematiku dobývacieho priestoru upravuje na Slovensku Zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon). Ide o obdobu českého Zákona č. 44/1988 Sb., avšak s viacerými modifikáciami. Najväčšou zmenou oproti českému

zneniu zákona je úprava úhrad, ktorá je definovaná v slovenskej verzii zákona len parciálne. Podrobnejšia úprava je definovaná v Nariadení vlády č. 50/2002 Z. z. o úhrade za dobývací priestor, úhrade za vydobyté nerasty a o úhrade za uskladňovanie plynov alebo kvapalín. Úhrady za dobývací priestor a tiež za vydobyté nerasty sa však určujú identickým spôsobom.

V prípade úhrady za dobývací priestor sa úhrada vypočíta ako súčin sadzby úhrady a plošného obsahu konkrétneho dobývaného priestoru, ktorý je vyjadrený v km². Podľa § 32a Zákona č. /1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva je sadzba určená vo výške 20 000 Sk, resp. 663,88 eur ročne, pričom táto sadzba sa vzťahuje aj za začatý km² plošného obsahu daného dobývacieho priestoru. Zinkasované úhrady sú príjmom štátneho rozpočtu a rozpočtu obce, na ktorej sa dobývací priestor nachádza, a to v pomere 20% (t. j. príjem štátneho rozpočtu) ku 80% (príjem rozpočtu obce). Príjmy štátneho rozpočtu a rozpočtov verejnej správy sú uvedené v Tabuľke 7.

Tabuľka 7 Daň za dobývací priestor v SR v rokoch 2020 – 2025 (v tis. eur)

Rok	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Príjem ŠR	85	82	82	82	82	82
Príjem obcí	296	197	221	257	246	246
Celkom	381	278	303	339	328	328

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Ministerstva financií SR (2025)

Vývodzujeme záver, že úhrady z dane za dobývací priestor tvoria na rozpočtoch verejnej správy SR (t. j. štátny rozpočet a rozpočty obcí) len marginálnu časť. Najvyššia úhrada dane za dobývací priestor bola od organizácií, ktoré majú určený dobývací priestor, inkasovaná v roku 2020, a to v celkovej výške 381 tis. eur, z toho bol príjem do štátneho rozpočtu vo výške 85 tis. eur a príjem obcí vo výške 296 tis. eur. V rokoch 2021 a 2022 bol príjem štátneho rozpočtu vo výške 82 tis. eur a príjem obcí 197 tis. eur (v roku 2021), resp. 221 tis. eur (v roku 2022). Za roky 2023 a 2024 sa odhaduje celkový príjem pre verejné rozpočty vo výške 339 tis. eur (za rok 2023), resp. 328 tis. eur (v roku 2024). Odhad výberu dane za dobývací priestor pre roky 2025 – 2027 je vo výške 246 tis. eur v prípade rozpočtov obcí a 82 tis. eur v prípade štátneho rozpočtu (Ministerstvo financií SR, 2025).

Ďalšiu úhradu je potrebné zo strany ťažobnej spoločnosti (resp. organizácie, ktorá má určený dobývací priestor) potrebné uskutočniť za nerasty, ktoré boli vydobyté z ložiska nachádzajúceho sa na dobývacom priestore. Sadzba úhrady je určená podľa § 32a ods. 2 Zákona č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva najviac v nasledovnej výške:

- a) 20% z trhovej ceny výrobkov, ktoré sú zhotovené z vydobytých nerastov a rádioaktívnych nerastov,
- b) 10% z trhovej ceny výrobkov zhotovených z ostatných nerastov.

Sadzbu uvedenú § 32a ods. 2 Zákona č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva konkretizuje príloha 2 Nariadenia vlády č. 50/2002 Z. z. o úhrade za dobývací priestor, úhrade za vydobyté nerasty a o úhrade za uskladňovanie plynov alebo kvapalín, pričom najvyššia sadzba úhrady (10%) je určená pri rádioaktívnych nerastoch. Pri ostatných nerastoch sa sadzba úhrady pohybuje vo výške 0,3% (ostatné nevyhradené nerasty výhradných ložísk, napríklad lomový kameň) až 8% (technicky použiteľné kryštály nerastov vrátane drahých kameňov).

Pri výpočte úhrady za nerasty sa vychádza z podielu nákladov vynaložených na dobývanie a nákladov na zhotovenie výrobku. Úhrady za vydobyté nerasty sa platia jedenkrát za štvrtrok a sú príjmom Environmentálneho fondu. Z účtovných podkladov predložených Environmentálnym fondom za rok 2024 nie je možné zistiť celkovú výšku úhrad za vydobyté nerasty (Environmentálny fond, 2025).

4.5 Diskusia a odporúčania pre prax

Úhrada za dobývací priestor predstavuje v krajinách V4 spôsob, prostredníctvom ktorého získavajú vlády príjem z využitia prírodných zdrojov (nerastov, rúd a pod.) v konkrétnom regióne. Úhrada môže byť realizovaná v rôznej forme, napríklad ako priama daň z príjmu, licenčný poplatok za ťažbu a pod. Okrem samotnej formy je však dôležitý aj efektívny výber dane a jej následné využitie v regióne, ktorý je postihnutý negatívami ťažby. Z uvedeného dôvodu je nevyhnutné, aby bola daň za dobývací priestor vždy spravodlivo rozdelená medzi jednotlivé verejné rozpočty, t. j. medzi vládu a rozpočet jednotlivých obcí či regiónov. Efektívna daň vyberaná za dobývací priestor by zároveň mala motivovať ťažobné podniky k tomu, aby prírodné zdroje využívali efektívne a zodpovedne. Ťažobné spoločnosti by sa však bez ohľadu na určenie či výber

dane mali správať spoločensky zodpovedne a v záujme spoločnosti vrátane regiónu, v ktorom pôsobia, minimalizovať negatívne environmentálne dopady a tiež dodržiavať normy týkajúce sa ochrany životného prostredia.

Najvyššia časť dane za dobývací priestor by mala podľa nášho názoru pripadnúť vždy do verejného rozpočtu obce (samosprávneho kraja, regiónu a pod.), v ktorom sa ťažba realizuje. Úhrady získané z ťažby by však mali byť vnímané predovšetkým ako alternatívny, vedľajší spôsob príjmu verejných rozpočtov tak, aby sa verejný rozpočet nestal na tejto dani dlhodobo závislým. To znamená, že daň z ťažby, resp. za dobývací priestor by mala pre verejný rozpočet vytvárať doplnkový spôsob získania príjmu, pričom výpadok tohto príjmu by nemal byť pre región likvidačný. To znamená, že financovanie regiónu je nevyhnutné zabezpečiť z rôznych, diverzifikovaných zdrojov, a to vrátane diverzifikácie samotných daňových príjmov (Maaytová, Ochrana, Pavel a kol., 2015).

Úhrady, ktoré inštitúcie na regionálnej úrovni zinkasujú od ťažobnej spoločnosti, by mali byť vnímané ako účelové. To znamená, že by mali byť využité na podporu rozvoja miestnych komún, je možné ich investovať do rozvoja infraštruktúry, ochrany životného prostredia (vrátane kompenzácie environmentálnych dopadov ťažby) či zlepšenia kvality alebo dostupnosti zdravotníctva pre občanov. Využitie úhrad by zároveň malo byť transparentné, t. j. spoločnosť by mala byť informovaná o tom, ako sa táto daň využila v ich prospech.

V kontexte výberu dane za dobývací priestor je nevyhnutné okrem problematiky verejných rozpočtov vnímať aj záujmy investorov, resp. ťažobných spoločností. V uvedenom kontexte je dôležité, aby zdaňovanie ťažby bolo stanovené spravodlivo a pre každú ťažobnú spoločnosť na základe identických kritérií. Úroveň inkasovaných úhrad nemôže byť stanovovaná individuálne, ale na základe vopred stanovených kritérií formulovaných v legislatíve, t. j. v zákone, vyhláske, nariadení a pod. Daň by zároveň nemala byť pre ťažobné spoločnosti príliš zatťažujúca, t. j. nemala by ohroziť konkurencieschopnosť podniku, a to nielen v tuzemsku, ale ani v medzinárodnom porovnaní.

Na základe výsledkov a zistení bakalárskej práce vyslovujeme záver, že daň za dobývací priestor ako súčasť verejných rozpočtov musí zohľadňovať jednak záujmy ťažobných spoločností, a jednak záujmy spoločnosti a občanov. Tak, ako musí byť transparentný jej výber, je nevyhnutné, aby bolo zabezpečené aj jej efektívne využitie pre

spoločnosť, resp. región. Priestor na využitie dane sa ponúka predovšetkým v oblasti zmiernenia environmentálnych dopadov ťažby, na podporu miestnej komunity v rôznych oblastiach (rozvoj infraštruktúry, zdravotnej starostlivosti a pod.). Daň je zároveň potrebné vnímať ako súčasť širších politík hospodárskeho a environmentálneho rozvoja a tiež ako nástroj zohľadňujúci záujmy všetkých zainteresovaných strán, a to tak v krátkodobom, ako aj dlhodobom časovom horizonte.

Záver

V bakalárskej práci sme sa zamerali na problematiku úhrad za dobývací priestor v krajinách V4. Daň za dobývací priestor predstavuje úhradu, ktorú je možné definovať ako daň, t. j. príjem verejného rozpočtu vyberaný za výkon činnosti a používanie tovarov. Predmetom dane je v tomto prípade jednak ťažobný priestor, t. j. plocha (vyjadrená v ha, resp. v km²), na ktorej je realizovaná ťažba, a jednak nerasty, ktoré organizácia s povolením na ťažbu v danom priestore vyťažila.

Za cieľ sme si v bakalárskej práci stanovili porovnať úpravu úhrady za dobývací priestor v krajinách V4, a to vrátane možností použitia tejto dane. Zistili sme, že právna úprava v skúmaných štátoch (Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovensko) je identická v predmete dane. To znamená, že daň sú povinné platiť inštitúcie realizujúce ťažbu, a to za konkrétny dobývací priestor a tiež za vyťažený objem nerastov. Konkrétne sadzby sa však odlišujú, a to nielen medzi štátmi, ale aj v závislosti od vyťaženej suroviny. Daň za dobývací priestor na Slovensku je určená za 1 km² vo výške 663,88 eur, pričom v Českej republike ide o sumu 300 Kč za 1 hektár, čo je v prepočte na menu Euro a identickú rozlohovú jednotku približne o 100% viac ako na Slovensku. Odlišná je aj úhrada za vyťažené nerasty, ktorá je v prípade Českej republiky a Slovenska určená ako percento z vyťažených nerastov, zatiaľ čo v prípade Maďarska je sadzba dane fixne určená za konkrétnu mernú jednotku (tona, kilogram, GJ a pod.). Odlišnosti sme zistili aj v prípade rozdelenia výťažku inkasovanej dane. V prípade Slovenska ide najväčšia časť z inkasovanej dane za dobývací priestor do rozpočtu obce. Ide o podiel 80% vybranej dane. Aj napriek tomu, že ide o vysoký podiel, nie je táto daň pre štátny rozpočet, resp. verejné rozpočty ako celok fiškálne významná. Daňový príjem pre štátny rozpočet je totiž len necelých 90 tis. eur ročne. Väčšinu úhrad, avšak za vyťažené nerasty inkasuje na Slovensku Environmentálny fond. V Českej republike je úhrada za dobývací priestor a vyťažené suroviny realizovaná medzi troch aktérov, a to štát (štátny rozpočet), kraj a obec (obecný rozpočet). Najvyššiu časť z inkasovanej dane získava v Českej republike obec. V Maďarsku ide celý výnos z daní z dobývacieho priestoru do štátneho rozpočtu, pričom vybrané spoločnosti sú v rámci konsolidácie povinné platiť aj dodatočnú daň. V Poľsku je špecifikom polročný výber daní a tiež zavedenie samostatnej dane za ťažbu medi a striebra.

Zásadné rozdiely medzi jednotlivými krajinami existujú aj v celkovej výške vybranej dane. Typickým príkladom je porovnanie výnosov z ťažby na Slovensku a v Maďarsku. Zatiaľ, čo v Maďarsku tvorí poplatok za ťažbu približne 8%-ný podiel na celkových príjmoch štátneho rozpočtu, v prípade Slovenska išlo len o niekoľko tisíc eur, t. j. výška inkasovaných daní je v porovnaní s celkovou výškou rozpočtu marginálna.

Vyvodili sme záver, aby aspoň väčšia časť dane za dobývací priestor bola viazaná účelovo. Časť z tejto dane je viazaná účelovo už v súčasnosti. To znamená, že daň za dobývací priestor sa musí využiť napríklad na sanáciu starých banských diel či ochranu životného prostredia. Ďalšie účelové využitie dane za dobývací priestor sme navrhli napríklad do oblasti zvýšenej zdravotnej starostlivosti občanov žijúcich v regiónoch, v ktorých sa realizuje ťažba či na rozvoj infraštruktúry, ktorá môže byť v dôsledku ťažby vo vybranom regióne zničená.

Zoznam použitej literatúry

1993. évi XLVIII. törvény a bányászatról.

54/2008. (III. 20.) Korm. rendelet az ásványi nyersanyagok és a geotermikus energia fajlagos értékének, valamint az értékszámítás módjának meghatározásáról.

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK. 2024. *Vélemény. A Magyarország 2025. évi központi költségvetéséről szóló törvényjavaslatról*. [online]. Budapest: Állami Számvevőszék, 2024. [cit. 08. 12. 2024]. Dostupné na internete: <<https://www.parlament.hu/documents/d/guest/09894-0001>>.

BABČÁK, V. 2022. *Dane a daňové právo na Slovensku*. Bratislava: Epos, 2022. 832 s. ISBN 978-80-5620-339-2.

BELIČKOVÁ, K., BELKOVICSOVÁ, D., SKÝPALOVÁ, M. 2021. *Rozpočtová teória a politika. Pomôcka k seminárom*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2021. ISBN 978-80-225-4855-7.

ČERVENÁ, K., VARTAŠOVÁ, A. 2021. *Základy zdaňovania (v interakcii ekonómie a práva)*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2021. 125 s. ISBN 978-80-574-0013-4.

DORIN, I., DIACONESCU, C., TOPOR, D., I. 2014. The Role of Mining in National Economies. In: *International Journal of Academic Research in Accounting Finance and Management Sciences*, 2014, roč. 4, č. 3, s. 211 – 218. ISSN 2225-8329.

EUROSTAT 2024a. *Businesses in the mining and quarrying sector*. [online]. Luxemburg: Eurostat, 2024. [cit. 08. 10. 2024]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Businesses_in_the_mining_and_quarrying_sector#Country_overview>.

EUROSTAT 2024b. *Enterprises by detailed NACE Rev. 2 activity and special aggregates*. [online]. Luxemburg: Eurostat, 2024. [cit. 08. 10. 2024]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sbs_ovw_act__custom_15513811/default/table?lang=en>.

- FIALOVÁ, H., FIALA, J. 2006. *Malý ekonomický slovník s výkladem pojmů v češtině a v angličtině*. Praha: A Plus, 2006. 271 s. ISBN 80-902514-8-X.
- JANKOVSKÁ, A., MAJTÁNOVÁ, A., PETERKA, J. a kol. 2012. *Finančný slovník výkladový*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2012. 504 s. ISBN 978-80-8078-469-0.
- JONEK-KOWALSKA, I., WOLNIAK, R., MARININA, O., A. a kol. 2022. *Sustainable development policies and the coal mining industry. Perspectives from Europe and the Commonwealth of independent states*. New York: Routledge, 2022. 256 s. ISBN 978-1-003-09111-0.
- MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J. a kol. 2015. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. 208 s. ISBN 978-80-247-5561-8.
- MEDVEĎ, J., NEMEC, J. a kol. 2011. *Veřejné financie*. Bratislava: Sprint dva, 2011. 640 s. ISBN 978-80-8939-346-6.
- MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 2025. *Státní rozpočet*. [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2025. [cit. 08. 03. 2025]. Dostupné na internete: <<https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet>>.
- MINISTERSTVO FINANČÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2025. *Rozpočet verejnej správy na roky 2025 až 2027. Hlavná kniha*. [online]. Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2025. [cit. 08. 03. 2025]. Dostupné na internete: <<https://www.mfsr.sk/files/archiv/29/Hlavna-kniha.pdf>>.
- NARIADENIE VLÁDY č. 354/2023 Sb., ktorým sa ustanovujú sadzby úhrad z vydobytých nerastov.
- PAVOLOVÁ, H., ČULKOVÁ, K., ŠIMKOVÁ, Z. a kol. 2022. Contribution of Mining Industry in Chosen EU Countries to the Sustainability Issues. In: *Sustainability*, 2022, č. 14, s. 1 – 13. ISSN 2071-1050.
- PRAWO GEOLOGICZNE I HORNICZNE. [online]. [cit. 08. 03. 2025]. Dostupné na internete: <<https://lexlege.pl/prawo-geologiczne-i-gornicze/art-133/>>.
- PTAK, M., KASZTELEWICZ, Z. 2014. Podatki i daniny placone przez górnictwo w Polsce. In: *Zeszyty Naukowe Instytutu Gospodarki Suworcami Mineralnymi i Energia Polskiej Akademii Nauk*, 2014, č. 88, s. 195 – 207.

SLOVENSKÁ AGENTÚRA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. 2024. *Slovník environmentálnej terminológie. Detail termínu: dobývací priestor – mining claim.* [online]. Bratislava: Slovenská agentúra životného prostredia, 2024. [cit. 08. 10. 2024]. Dostupné na internete: <<https://terminologia.enviroportal.sk/word/563>>.

SZABÁLYOZOTT TEVÉKENYSÉGEK FELÜGYELETI HATÓSÁGA. 2025. *Bányajáradék.* [online]. Budapešť: Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága. [cit. 08. 10. 2024]. Dostupné na internete: <<https://sztfh.hu/tevekenysegek/banyaszati-felugyeleti-tevekenyseg/banyajaradek/>>.

ŠTÁTNY GEOLOGICKÝ ÚSTAV DIONÝZA ŠTÚRA. 2014. *Nerastné suroviny SR 2014.* Bratislava: Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, 2014. 150 s. ISBN 978-80-8174-005-3.

ZÁKON č. 44/1988 Sb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon).

ZÁKON č. 44/1988 Z. z. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon).